

Den existerande svenska dolda livlinan till Nato

av Bengt Gustafsson

Résumé

If Öistein Espenes had broadened his sources and read selected literature better, he would have reached the conclusion that Sweden had a double security policy; one for diplomats and one for the military leadership. The question is, rather, if the lifeline isn't still alive and is now better prepared than during the Cold War because the Swedish Armed Forces exercise together with more countries, even with the great NATO countries

LEKTOR ÖISTEIN ESPENES tar i en artikel i *KKrVAHT*, 1. häftet 2015, s 140 ff, rätt lätt på de svenska förberedelserna för att kunna liera sig med Nato vid ett Europakrig mellan stormaktsallianserna. Om han breddat sina källor och läst ett par volymer av den utvalda litteraturen bättre hade han istället kommit till slutsatsen att Sverige hade en dubbel säkerhetspolitik, en för diplomaterna och en för den militära ledningen. Frågan är snarast om inte livlinan fortfarande lever vidare och nu är bättre förberedd än under det kalla kriget genom att det svenska försvaret övar med fler länders försvar, även de stora Nato-ländernas.

De källor jag åsyftar i det första fallet kan man återfinna i ett särtryck från Akademien, 1. häftet 2012: *Erlander och den besvärliga neutraliteten*.¹ Av dessa lär man sig att de amerikanska, engelska och norska flygföretagen skulle ta vägen över Sverige vid sina angrepp mot mål i Sovjetunionen. Det vill säga att om inte Sovjet redan inledningsvis vid ett krig mellan blocken i Europa skulle angripa Sverige, vilket jag tvivlar lika mycket på som artikelförfattaren, så skulle Natos flygande över oss ändå dra Sverige in i kraft-

mätningen. (Det finns tidsaxlar kopplat till detta som dock kräver ett längre inlägg.)

Redan efter det att de nordiska försvarsförbundsförhandlingarna brutit samman i början av 1949 och det blev klart att Norge skulle söka sig till Atlantalliansen antecknar Tage Erlander i sin dagbok: ”Det ansvar som (utrikesminister Halvard) Lange och (försvarsminister Jens Christian) Hauge drar över sig borde kännas fruktansvärt, men tycks inte bekymra dem.” Han hade kanske lyssnat på försvarsstabschefen Nils Swedlund som i ett föredrag i föreningen KHS (nu FHS) ungefär samtidigt säger: ”... våra utsikter att hålla oss utanför kriget blir mycket små. Redan det faktum, att luftkriget till stor del kommer att föras över vårt territorium måste ge anledning till komplikationer ...”

Vad gäller de källor Espenes använt för sin artikel kan jag nämna två citat ur Peterssons bok.² Från sidan 212: den år 1953 nye chefen för Nordkommandot Sir Robert Mansergh utgick ifrån att ”alternativet Sverige neutralt inte längre skulle beaktas”, respektive sidan 280: då den norske flygvapenchefen önskade förändra skrivningarna i den för

länderna gemensamma *Plan Ibev NS* så att ”man på norsk sida kunde stå friare gentemot svenskarna gällande delgivning av egna och allierade företag som eventuellt skulle komma att överflyga ett neutralt Sverige”. Hur har Espenes tolkat detta?

Vidare finns i Mikael Holmströms bok *Den dolda alliansen*³ en bild av en PM från 1963-01-07, som är en revidering av en tidigare PM från den svenska försvarsstaben, av vilken framgår att Sverige skulle sända utgående samverkansgrupper inte endast till enskilda länders militära högkvarter utan också till SHAPE, Natos högkvarter i Europa! För övrigt skulle den största gruppen skickas till Pentagon, där författaren av Försvarsstabens PM vistades under Kubakrisen. Låt mig i sammanhanget nämna att det numera också har framkommit vittnesmål om att den svenska flottan förberett basering av del av den västtyska, som hade sårbara baser, på den svenska Östersjökusten och – naturligtvis – att flottornas ledningar förberett direkt-samverkan. Därför borde enligt en överenskommelse från 1952 med Pentagon svenska marin- och flygofficerare ”i karriären” genomgå Nato-skolor före högre chefsutnämningar.

Eftersom det handlade om en dold livlina så finns det i de svenska arkiven få bevis på att Sverige förberett att ta emot ett Nato-understöd med marin- och flygförband. Man är i stor utsträckning hänvisad till muntliga källor. Vi som – efter det att Robert Dalsjö kom ut med sin doktorsavhandling *Lifeline*

lost (2007) – forskat vidare, skulle önska att fler flygofficerare som kände till detaljerna i förberedelserna träder fram innan de går bort. Detta så att vår 1900-talshistoria blir sann och så komplett som möjligt

Till exempel skulle det vara intressant att få reda på om den svenska flygradarbildern i Stril 60 – när det blev tekniskt möjligt omkring 1970 – i sin helhet gick vidare i de kablar som tidigare byggts till stridsledningssystemen i Danmark och Norge. Från det senare landet kunde de i så fall gått vidare till Skottland. I kärnvapenåldern torde det ha varit angeläget för Storbritannien att själva kunna följa flygföretag från Sovjet över Östersjön och Norden så tidigt som möjligt. Å andra sidan hade vi ju glädje av att få danska bilder från radarn på Bornholm respektive från Nordnorge.

Det bör emellertid inte råda något tvivel om att livlinan fanns fram till i början av 1990-talet. Tage Erlanders och Olof Palmes dubbla säkerhetspolitik fördes med omsorg om den svenska demokratins överlevnad i en svår situation. Samt hänsyn till Finlands svåra situation (Erlander hade finskt påbrå). Så jag delar Espenes uppfattning att det inte låg något omoraliskt över handlandet. Det finns onekligen företeelser som talar för att livlinan alltjämt finns kvar – i varje fall dess ”atlantiska länk”, som socialdemokrater brukar översätta det med.

Författaren är general, tidigare överbefälhavare och ledamot av KKrVA.

Noter

1. Skogrand, Kjetil och Tamnes, Rolf: *Fryktens likevekt*, Tidens norske Forlag 2001, s 80f samt Nilsson, Mikael: *Tools of Hegemony*, Santéus Academic, Stockholm 2007, s xxi, SNOWCAT.
2. Petersson, Magnus: *Brödrafolkens väl*, Santéus, Stockholm 2003.
3. Holmström, Mikael: *Den dolda alliansen: Sveriges hemliga NATO-förbindelser*, Atlantis, Stockholm 2012, s 375.